

sége érződik a színész nő minden mozdulatában, minden kimondott szavában, járásában, fejének tartásában.

Számára a szekrény nem titkok mélységes, sötét kútja, hanem mindennapi használati tárgy.

GEROLD László

IZÉKE HOMOKOZÓJA, AVAGY A MAMUTTEMETŐ

Tolnai Ottó monodrámája műfajmegjelölésű szövege nem dráma. Az *Izéke homokozója* minden ízében költői mű; attól, hogy a főszereplő, a harminc körüli „ázottverébszerű” nő nem csupán önmagában beszél, hanem egy bábunak, nem válik drámaivá.

A monodrámához — ha létezik egyáltalán ez a műfaj — olyan kiélezett szituáció szükséges, amely indokolttá és elfogadhatóvá teszi azt a nem normális helyzetet, hogy valaki magában monologizál. Olyan élethelyzetre van szükség, amelyben a szereplő önmagához, környezetéhez, a világhoz való lényegi viszonyaiban valamilyen változás, elmozdulás következik be. Ritka az az eset, amikor az alapszituáció, illetve a hős konfliktusa olyan erős, hogy tiszta monodrámát születik, általában különböző írói-dramaturgiai eszközök segítségével álmonodrámák jönnek csak létre. Ilyen eszköz a fiktív vagy néma szereplő felléptetése — amilyen Tolnai művének bábuja is, ami persze egyáltalán nem egyedülálló megoldás, hogy csak a közismert *Lottéra* utaljak —, vagy egy kép, egy tárgy „szereplővé” előléptetése, vagy a telefonbeszélgetés stb.

Tolnai Ottó nem törekedett arra, hogy kiélezett alaphelyzetet hozzon létre, sőt a bábu szerepeltetésével nyilvánvalóan álmonodrámát írt. A főszereplő életében, élete folyásában semmilyen jelentősége nincs annak, hogy felidézi — bábujának elmondja, vele eljártassa — életének egy epizódját. Nem változik meg a sorsa, nincsenek olyan felismerései, amelyek életének megváltoztatására ösztönöznék. (Az persze más kérdés, lehetséges-e egy ilyen változtatás?!) A nő darabbeli állapota statikus. Még akkor is, ha a mű három jól elhatárolható részből tevődik össze, tehát a szöveg struktúrája mozgalmas: a nő megérkezésének cselekvés-sorából, a mamutagyardt a múzeumtól ellopni szándékozó férfinak való kalandjának felidézéséből, valamint a mamuttemető — már-már víziószerű — felidézéséből.

A mű szövegéből kiderül, hogy a nő egy szerencsétlen, ágrólszakadt teremtmény, anyja sikertelen, de örök életre megbélyegző öngyilkosságot követett el, apját likvidálták, ő társtalanul teng-leng a világban, alkalmi barátok és férfitartnerek között hanyódik, a szűkebb és tágabb környezetéről, a világról alig tud valamit. Egyetlen „barátja” volt, de az is elködorgott, a macskája, Izéke, s az udvarban ugráló hülye kislánnyal érez némi rokonságot. Az életkörülményei is lehetetlenek (a lepusztult BÉKE, a valaha volt szálló padlása, a rozoga, életveszélyes lépcsők

a nedves ágynemű stb.). Ezt a nőt — úgy tűnik — semmi sem rázza meg és föl, mindent úgy fogad el, ahogy van. De a végén azért megpróbálja megfogalmazni az alig megfogalmazhatót, élete és életünk kudarcát: a mamuttemető emlékének, a mamuttemető kifosztásának, a leletek múzeumba zárásának felidézésével a gyermekkori biztonság elvesztését, a gyermekkori remények és a beteljesülést nem hozó jelen kontrasztját.

A budapesti Jurta Színház, amely fellengzősen a magyar drámák színházának hirdeti magát, Jancsó Miklós rendezésében mutatta be a Tolnai-darabot. Az egyszemélyes játékot (az előadásnak ez lett a műfajmegjelölése) Borbáth Ottilia adta elő.

A rendező nem sokat bíbelődött a mű elemzésével, erre utal a szöveg teljesen következetlen meghúzása, a szituáció és a szerep értelmezésének elnagyoltsága. Banovich Tamás a színház színpadán kialakított, egymással szemben levő nézőtérfelek között húzódó, kis játéktérre egy ágyat, egy kis „négyzet alakú fátapsit mint homokozót, valamint egy hullámpapírdobozt tervezett — díszletként. A sivár közeg sem a színésznőnek, sem a nézőknek nem segített. A rendező egyetlen ötlete az volt, hogy a színésznő lépcsők helyett a nézőtér széksorain át bukdácsolva jut fel a színpadra — s ezt egy nyúlós táncdal (amely különös logika szerint később is többször megszólal) festi alá.

A színésznő őszintén, a figurával való mély azonosulással adta elő a szöveget, s igyekezett apró helyzeteket teremteni magának — ebben a rendező nemigen volt segítségére. A szöveg utalásai és a játék minduntalan ellentmondásba keveredett, a bábuval — amely a szerzői instrukciókkal ellentétben jellegtelen, arcnélküli és zörgő volt — való kapcsolata esetlegessé vált, a következetlen kellékhasználat (amikről a nő beszél, azok egy része van, más része nincs) zavaró stb.

Kár, hogy Tolnai Ottó és Borbáth Ottilia ilyen kedvezőtlen körülmények között „találkozott”, mert egy szerencsésebb konstellációban kiderülhetett volna: ha nem is vérbeli dráma az *Izéke homokozója*, de színpadi megjelenítésre kitűnően alkalmas szöveg. A fiaskó nem a színésznőn múlt.

NÁRAY István

TELEVÍZIO

BARÁTH

A Baráth Ferenc plakátművészetét bemutató félórás műsor szövegkönyvírója és vezetője, mintegy sommázva az adásban látottakat, végül kimondja: „Baráth plakátjai: jók. Tőle tanultuk meg, mi a jó plakát. Olykor úgy tűnik, minden erőfeszítése éppen erre irányul: nem véteti